

a segítőmunkaerő száma erősen megcsappan, mert a napokban betegszabadságáról visszajön a Barlangkutató Intézet vezetője és így két szolgáló ott lesz elfoglalva, az egyik napszámos-asszonyt pedig az egyetemi gazdasági hivatal március 1-ével nem akarja tovább alkalmazni. Pedig az Állattárban legalább egy évi munka van még addig, míg a gyűjtemény legalább szemre rendben lesz. Valóságban rendben soha sem lesz a mai keretek között, mert hiányzanak az egyes csoportokat tudományosan feldolgozó szakemberek. Tanársegédem a halak feldolgozásával foglalkozik, egyik gyakornokom pedig egy rovatcsoporttal. Doktorandusaimnak, ha lesznek, szintén egy-egy csoport feldolgozását fogom kiadni, de mindez kevés és túlságosan lassú munka.

Fogadja a Tekintetes Elnökség kiváló nagyrabecsülésem őszinte kifejezését.

Kolozsvár, 1942. február 14.

Dr. Hankó Béla sk.
egyetemi ny. r. tanár,
igazgató.

Jelentés

a Föld- és Óslénytani Tár 1941. évi állapotáról

Bizonyos, hogy az EME Föld- és Óslénytani Táráról hasonló szomorú jelentés még nem hangzott el, mint a mostani. A mult román uralom huszonkét évének részint szándékos tevékenysége, részint felelőtlen hanyagsága folytán ez a Tár a legsiralmasabb állapotban került vissza. Azt a szeretetet, mely ezt a Tárat addig vezette, olyan kezelés váltotta fel, mely a Csáki szalmáját juttathatja eszünkbe.

A mondott idő alatt a gyűjtemény karbantartása érdekében teljességgel nem történt semmi. Úrrá lett mindenütt a gyűjtemények legnagyobb ellensége, a por. A kiállított tárgyak, különösen a kipreperált kövületek közül sok leválva a táblácskáról, melyre viasszal volt ragasztva, közben egymást is leütögetve, a legelső polcokra gurult. Természetes, hogy közben különösen a gyöngébb megtartásúak erősen megrongálódtak, vagy használhatatlanul tönkre is mentek. A kiállítási szekrényekben a tárgyak eredeti magyar címkéi mindenütt román nyelvű címkékkel vannak kicserélve. Hogy az ilyen átírásoknál nem történt-e elcserélés, vagy elírás, feltételezhető, de nem állapítható meg kétségtelenül, mert az eredeti címke nincs meg, sőt hiányzik sok esetben a tárgyak alatt volt eredeti cédula is. Több helyen ez is román nyelvű új cédulával van helyettesítve; ezeken azonban nincs lemásolva minden eredeti adat, pl. az, hogy gyűjtés-e, ki és mikor gyűjtötte, vagy vétel-e, kitől, mikor és mennyiért. Az ilyen kicseréléskor még az a hamisítás is megtörtént, hogy nyilvánvalóan EME tárgyat a román egyetem tulajdonába írtak át. Gyakori eset, hogy elzárt szekrények fiókjába a legkülönbözőbb jellegű tárgyaknak egész tömege van belapátolásszerűleg behányva minden cédula nélkül, viszont egyes eldugott helyekről, minden hozzátartozó tárgy nélkül a régi céduláknak

egész halmaza került elő. Nem egy olyan értékes tárgyra lehetett akadni, mely minden cédula nélkül szabadon hányódott a legkülönbözőbb helyeken. Geológiaiag színezett drága domborművek ártalmas hatásoknak kitett helyeken porral, piszokkal ellepve, megrongálódva, pusztulásnak indulva várják rendbehozatalukat és méltó helyen való kiállításukat.

A munka tehát ebben a kaotikus rendtelenségben és elhanyagoltságban igen nagy és több irányú, míg a Tár a nagyközönségnek is megnyitható állapotba kerül. Legelső teendő a tárgyak azonosítása, mert amelyeknek pl. lelőhelyük már nem állapítható meg, múzeális értéknek csak kivételes esetben tekinthetők. Fontos ezután annak a megállapítása, hogy a tárgyak közül melyek az EME-nek és melyek az egyetemnek, illetve az államnak a tulajdonai. Minthogy — amint ismeretes — az EME-nek leltára nincs, az egyetemé azonban megvan, világos, hogy ami ez utóbbiban nem szerepel, az az EME tulajdonának tekintendő. Másként a tulajdonjog nem állapítható meg azon tárgyakra vonatkozólag, melyeknek csak román cédulájuk van az egyetem tulajdonára átírva, eredeti magyar cédulájuk nincs meg. Ezután újra átcédulázandó az egész anyag, s elkészítendő a leltár. Végre következik az egész anyagnak a megtakarítása és korszerű átrendezéssel kiállítása, címkékkel való ellátása.

Mindez annyi gondos munkát kíván, hogy a Tár teljes rendbehozatalára 2—3 éven belül is csak abban az esetben lehet számítani, ha ennek a munkának hátráltató körülményei nem lesznek. Hiszen néhány tízezer tárgyról van szó, melyek között sok olyan is van, mely pepecselő kijavítást, konzerválást igényel.

Sajnos, ennek az átrendező, illetve rendcsináló munkának akadályai már is megvannak. Elsősorban hiány van ilyen mukákra alkalmas szak-erőkben. A teendők nagy része ugyanis olyan természetű, hogy azokat szakértelem nélküliekre bízni nem lehet, mert azok esetleg csak növelni fogják a zavart. Másik, talán még nagyobb baj az, hogy a Földtani Intézet az ásványtani intézettől való elválásával, más épületrészbe való átköltözködésével — ami e sorok írásakor éppen folyamatban van — olyan szűk és alkalmatlan helyiségekbe került, melyekben az átköltözködés teljes befejezésével még megmozdulni is alig fog lehetni.

A Föld- és Őslénytani Tár már a régi helyén is egészségtelenül össze volt zsúfolva és az átköltözködéssel még tovább rosszabbodott. A helyzet ugyanis az, hogy gyűjteményünk most kénytelen a réginél is mintegy 40 négyzetméternyi területtel még szűkebb helyre zsugorodni össze. Kényszerű következménye ennek természetesen az, hogy 1. a Tárnak továbbfejlesztése teljesen lehetetlen, 2. sőt a már eddig meglévő anyag kiállítását is vissza kell fejleszteni, 3. a kiállításból kiszorult anyag megfelelő kezelése sem lehet kellő, mert az elraktározott anyag már e nélkül is óriási és szintén lehetetlenül összezsúfolt.

Mindezek alapján az a tiszteletteljes kérésem, szíveskedjék az EME egy megfelelő bizottságot kiküldeni az utóbb vázolt szomorú tény megállapítására. Bizonyos, hogy a megejtendő helyszíni szemle után ez a bizottság is igazat fog adni, amikor most már előre kijelentem, hogy a meglévő körülmények között a Tár okvetlen bekövetkező visszahanyatlásáért, a

lehetetlenül szűk helyből eredő mindennemű anyagi, erkölcsi, illetőleg tudományos károsodásért a felelősséget nem vállalhatom.

Kolozsvár, 1942. február 17-én.

Mély tisztelettel

Dr. Balogh Ernő sk.
 egyet. ny. r. tanár, az EME Föld- és
 Őslénytani Tárának igazgatója.

Jelentés a Növénytár 1941. évi működéséről

Alulírott, mint az Erdélyi Nemzeti Múzeum Növénytárának igazgatója, a következőkben van szerencsém jelentésemet megtenni:

I. Amidőn 1940. október 20-án a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem növényrendszertani tanszékére kineveztettem, az intézettel és a vele kapcsolatos botanikus kerttel együtt átvettem a növényrendszertani intézet épületében elhelyezett Erdélyi Nemzeti Múzeumi Növénytárat is.

A Növénytár a románoktól emelt új épület több helyiségében van elhelyezve. A földszint nagy múzeumi termében a szemléltető gyűjtemény darabjai, együtt az egyetem tulajdonát képező készítményekkel, ugyancsak egyetemi tulajdonú szekrényekben.¹ Leltár hiányában nem állapítható meg, hogy mely darabok képezik az EME, illetőleg az Egyetem tulajdonát. Az eredeti leltári címkéket a tárgyakról nagyrészt eltávolították és román feliratuakkal cserélték ki. Az egyes darabok tulajdonjoga tehát csakis a törzsleltár alapján állapítható meg; ez egy jövődó új leltározás feladata. A múzeális anyagot évtizedeken át őrizték a farkasutcai régi magyar nemzeti színházban (vö. Richter Aladár és Gyórfy István egy. ny. r. tanárok, egykori tár igazgatók jelentéseit és Borza Sándor román professzor beszámolóit), az innen való átköltözködés alkalmával sok tönkrement darabot kiselejteztek, ezek tehát hiányoznak. Ezzel szemben 1941. szeptemberétől a kiállított anyagot Hargitai Zoltán dr. egyetemi tanársegéd vezetésével átnéztük és az időközben ugyancsak nagyrészt tönkrement kiállított exiccatumokat újjakkal cseréltük ki, sőt a kiállított tárgyak számát a raktári és herbáriumi, valamint új gyűjtéseinkből származó darabokkal növeltük. Ez az átrendezés folyamatban van. Hasonló nagyobb-szabású munka volt a feliratok kicserélése. Eddig 1941 tavaszától számítva több, mint 5000 címkét cseréltünk ki. Intézetem egyetemi alkalmazású rajzolója, Keresztes Kálmán végezte a munka nagyrészét.

A szomszédos intézeti termék egyikét, a tanársegédi szobát, ugyancsak múzeumi helyiségnek rendeztük be. Hargitai dr. a phytopalaeontologiai gyűjteményt 6 szekrényben újjárendezte. A földszint harmadik termét az 1942 év folyamán van szándékunkban növényföldrajzi gyűjteményé kiépíteni.

¹ Az anyag felállítására vonatkozólag l. tőlem a következő nyomtatott ismertetést: A Kolozsvári Egyetemi Botanikus kert és Múzeum.